Jak za 75 miliard dolarů napravit svět?

Organizace spojených národů přemýšlí, jaké cíle stanovit pro nadcházející desetiletí na **podporu rozvoje a udržitelnosti lidstva**.

BJORN LOMBORG
ředitel Centra Kodaňského konsenzu

Všechno díky výživě. Experiment v Guatemale prokázal, že kvalitní strava u dětí má na jejich život velký vliv. V dospělosti zakládají menší rodiny, dostává se jim kvalifikovanější práce a celkově žijí výrazně lépe. Přesto však v Guatemale a okolních zemích zatím stále převládá nedostatek potravy a hlad. FOTO ČTK/AP

Panel na vysoké úrovni, jehož členy jsou i indonéský prezident Susilo Bambang Yudhoyono, liberijský prezident Ellen Johnson Sirleaf a britský ministerský předseda David Cameron, v pátek přednese svá doporučení.

Mohou čerpat z pokladnice myšlenek těch nejlepších ekonomů světa. V nové knize tito ekonomové předkládají souhrn nejchytřejších myšlenek a nejlepších investic lidstva. Vzhledem k tomu, že zdroje máme velmi omezené, musíme si určit priority: ekonomové shromáždili jednotlivé nápady a pak sestavili žebříček nejlepších způsobů, jak během následujících čtyř let utratit 75 miliard dolarů a výrazně pomoci stovkám milionů nejchudších lidí světa.

Svět na rozvojovou pomoc vynakládá přibližně 125 miliard dolarů ročně. Kromě toho utrácíme desítky miliard na celosvětové iniciativy, jako jsou například mírové sbory, programy boje proti změně klimatu, ochrana přírody a výzkum vakcín a odolnějších plodin.

Je však zřejmé, že je třeba investovat více. Miliarda lidí stále žije v žalostné chudobě, 2,3 miliardy lidí nemá přístup k moderní energii, ve světě stále nezavládl mír, vůbec se neblížíme řešení problému globálního oteplování ani biodiverzity a přibližně miliarda lidí stále chodí každý den spát o hladu.

Priority při vynakládání prostředků nejčastěji určují nejhlasitější skupiny s nejlepším PR. Aktivisté z celého spektra využívají působivé obrazy a příběhy, aby nás zaujali a ovlivnili rozdělení rozpočtů určených na pomoc. Tyto obrazy a příběhy sahají od zřícených staveb v Bangladéši přes katastrofy způsobené suchem a bouřemi až po hladomory ve vzdálených oblastech.

Musíme si položit praktickou otázku: jak získáme za své peníze nejvyšší hodnotu?

Společně s think tankem Centrum Kodaňského konsenzu jsem padesáti špičkovým ekonomům položil otázku, jak můžeme vykonat co největší dobro. Ekonomové přinosy nejrozumnějších způsobů utracení peněz v každé konkrétní oblasti.

Své výsledky prezentovali badatelé panelu na vysoké úrovni, složenému z pěti špičkových ekonomů, včetně čtyř nositelů Nobelovy ceny. Členové panelu byli vybráni pro své odborné znalosti při stanovování priorit a schopnost využívat ekonomickou teorii k porovnávání politických možností.

Panel uvedl, že pokud by oněch 75 miliard dolarů bylo vynaloženo rozumně, výrazně by to napomohlo řešení mnoha problémů světa.

Na celý život

Vůbec nejdůležitější investicí by podle panelu byla ta na posílení boje proti podvýživě. Nový výzkum pro projekt Johna Hoddinotta z Mezinárodního výzkumného ústavu pro potravinovou politiku a Petera Orazema z Iowské státní univerzity zkoumá roční investice ve výši tří miliard dolarů. Za tuto částku by se pořídil celý soubor prostředků, například mikroživiny, doplňkové potraviny, léky na parazity a průjmová onemocnění a programy na změnu chování. Toto vše by snížilo chronickou podvýživu v rozvojových státech o 36 procent.

To je důležité nejen proto, že více než sto milionů dětí by mohlo začít život bez poruch růstu nebo podvýživy. Je to mnohem důležitější proto, že nový, dlouhodobý výzkum prokazuje, že výhody takových programů zůstanou těmto lidem po celý život: tělo a svaly jim porostou rychleji, zlepší se jejich poznávací schopnosti, budou lépe vnímat školní výuku (a budou do školy chodit déle). Výzkumy prokazují, že za několik desetiletí tyto děti budou třikrát produktivnější, budou vydělávat více peněz, budou mít méně početné rodiny a zahájí blahodárný cyklus prudkého rozvoje.

Patrně nejnázorněji je toto vidět v nedávném výzkumu, který navázal na jeden starší experiment v Guatemale. Od roku 1969 předškolní děti ve čtyřech vesnicích dostávaly kvalitní výživu, zatímco podobné děti v okolních vesnicích nikoli. O třicet pět let později, když těmto dětem bylo přes třicet či přes čtyřicet let, u nich badatelé zjišťovali, jaký to mělo účinek. Účinek byl obrovský.

Dobře živené děti chodily déle do školy, v dospělosti dosáhly více bodů v kognitivních testech, dosáhly lepších výsledků na sňatkovém trhu, vydělávaly více a s větší pravděpodobností našly lépe placená, kvalifikovaná dělnická nebo kancelářská zaměstnání. Ženy byly méněkrát těhotné a hrozilo jim menší riziko potratu nebo narození mrtvého dítěte. V zásadě si tyto děti žily výrazně lépe. A to

> Miliarda lidí stále žije v žalostné chudobě, 2,3 miliardy lidí nemá přístup k moderní energii, ve světě stále nezavládl mír

všechno díky výživě – to byl jediný rozdílný faktor. Tělo i svaly jim rostly rychleji, poznávací schopnosti měly lepší, lépe vnímaly školní výuku a chodily do školy déle. Pokud bychom měřili pouze příjem, dobře živené děti vydělávají v dospělosti třikrát víc. Jsou produktivnější, mají menší rodinu a zahájily blahodárný cyklus prudkého rozvoje.

S využitím guatemalského experimentu a několika dalších výzkumů v rozvojovém světě dokážou ekonomové odhadnout přínosy podstatného posílení současných výživových politik. V konečném důsledku, když se všechny přínosy převedou do ekonomických ukazatelů, z každé koruny vynaložené na zajištění výživy pravděpodobně vznikne celosvětový přínos ve výši 59 korun. Třebaže o tomto řešení se nadšeně mluví jen zřídka, široce založená iniciativa může mít obrovský dopad a umožní prosperitu rozvojových zemí.

Panel na vysoké úrovni také zjistil, že pouhých 300 milionů dolarů by zabránilo úmrtí 300 tisíc dětí na malárii. Ekonomicky vzato, výnosy jsou 35krát vyšší než náklady. Dále je možné nesmírně výnosně investovat do léčení tuberkulózy, očkování dětí a vakcín proti HIV/AIDS.

Vzhledem k tomu, že lidé v rozvojovém světě žijí déle, budou příčinou poloviny všech úmrtí ve třetím světě letos chronická onemocnění. Dodávka levných léčiv na akutní infarkt do rozvojových států by stála pouze 200 milionů dolarů a zabránila by 300 tisícům úmrtím. Každý utracený dolar by generoval výnos ve výši 25 dolarů.

Dalším skvělým nápadem je ročně vynaložit dvě miliardy dolarů na výzkum a vývoj zaměřený na zvýšení zemědělské produkce. To by omezilo hladovění zvýšením výroby potravin a snížením jejich ceny. Přispělo by to také k ochraně biodiverzity, protože vyšší výnosnost plodin by umožnila nižší odlesňování. To by zároveň napomohlo v boji proti klimatické změně, neboť v lesích je uložen uhlík.

Žádná velká věda

Tyto myšlenky možná nejsou žádná „velká věda“, ale pokud se uplatní šířeji a koordinovaně, mohou znamenat obrovský přínos pro lidi v současnosti i v budoucnosti. A ještě důležitější je, aby všichni, od středoškoláků až po velvyslance OSN, začali přemýšlet, jak za naše peníze dostat co nejvíc muziky. Je to jednoduchý princip. A když jej použijeme na politické problémy, pomůže nám položit základ pro lepší budoucnost.

Autor přednáší na Obchodní škole v Kodani. Napsal knihy Skeptický ekolog a Zchlaďte hlavy! Jeho nová kniha Jak utratit 75 miliard za nápravu světa vyjde 1. června

SESTAVTE SI ATLAS VÝLETŮ
Každý den v LN nová karta
Více na straně 7

POLEMIKA

Nízkopříjmový nerovná se chudý

KARINA KUBELKOVÁ
Úřad vlády ČR

V článku s titulkem *Pracují, ale neuživí se* (LN 30. 5.) tvrdí redaktor Marek Kerles, že příjem každého pátého pracujícího v České republice je pod hranicí chudoby. Dopouští se tím řady nepřesností.

Za prvé se nejedná o žádnou novinku. Pan Kerles si „vypůjčil“ článek ředitele odboru statistiky trhu práce a rovných příležitostí ČSÚ Dalibora Holého, který vyšel již v březnovém vydání časopisu *Statistika a my*. Pan Holý se zde opírá o studii z časopisu Eurostatu *Statistics in focus* z loňského roku. Data jsou přitom z října 2010 a jejich sběr probíhá šetřením jednou za čtyři roky v podnicích s deseti a více zaměstnanci. Netýká se například zaměstnanců státní správy, OSVČ nebo lidí pracujících v zemědělství, lesnictví a rybářství.

Za druhé – nejedná se o chudé. Je zajímavé, že ona studie Eurostatu nikde nezmiňuje, že osoby s výdělkem nižším než 60 procent národního mediánového hrubého hodinového výdělku jsou chudé. Jedná se o nízkopříjmové osoby, což je podstatný rozdíl. Ne každý nízkopříjmový je chudý. Práh chudoby Eurostat definuje jinak a výsledky tomu také odpovídají. I šetření příjmu přitom probíhá jinak, a to ve vybraných domácnostech ve všech krajích ČR.

Výpočet míry příjmové chudoby, přesněji míry ohrožení chudobou, se podle metodiky EU opírá o tzv. ekvivalizovaný příjem. Jedná se o disponibilní příjem domácnosti (včetně sociálních dávek), který je přepočten dle členů domácnosti, přičemž bere v úvahu velikost domácnosti i věk jejích členů. Přepočet tak bere v úvahu úspory na nákladech na předměty a služby, které slouží většímu počtu členů domácnosti (domácí spotřebiče, elektřina apod.). Tento příjem se přiřadí všem členům domácnosti. Ze souboru všech osob, seřazených vzestupně podle výše tohoto přepočteného příjmu, se pak počítá hranice chudoby, která činí 60 procent mediánu. Míra chudoby se vyjadřuje jako procentní podíl osob s přepočteným (ekvivalizovaným) příjmem nižším, než je hranice chudoby na celkovém počtu dané skupiny. Tedy v případě míry chudoby podíl na všech obyvatelích, v případě míry chudoby žen jen ve skupině žen atd.

Hranice příjmové chudoby určená ČSÚ dle metodiky EU činila v roce 2011 celkem 113 040 korun za rok pro jednotlivce, tedy 9420 korun čistého měsíčně. Například dvě dospělé osoby žijící spolu v domácnosti, ale nemají hranici chudoby ve výši dvakrát 9420 korun, ale nižší, konkrétně 14 130 korun, protože společné soužití pro ně znamená řadu úspor.

Míra chudoby

V roce 2011 tak naše míra chudoby činila 9,8 procenta a byla nejnižší v celé EU. I když spolu s krizí došlo k růstu této míry, stále zůstává pod úrovní roku 2006. Dle předběžných šetření ČSÚ Životní podmínky 2012 navíc došlo ke snížení této míry na 9,7 procenta. První příčka v EU nám tedy vzhledem k vývoji v ostatních zemích zřejmě ani tentokrát neunikne.

Do kategorie pracující lidé, jejichž příjem je pod hranicí chudoby, tak u nás v roce 2011 spadala jen čtyři procenta zaměstnaných osob starších 18 let. To je po Finsku s 3,9 procenta nejnižší hodnota v celé EU. Průměr evropských zemí přitom činí 8,9 procenta! Ano, i ti, co pracují, mohou být v České republice ohroženi chudobou, nicméně jedná se o marginální jev.

Pokud se podíváme na rozdělení míry ohrožení chudobou u pracujících dle pohlaví, výsledky jsou také výrazně odlišné od těch, které prezentuje pan Kerles. V případě České republiky tento ukazatel dosahuje 4,1 procenta u mužů a čtyř procent u žen. O žádný propastný rozdíl mezi pohlavími se tak v tomto případě rozhodně nejedná.

Vrátíme-li se k článku pana Kerlese, zavádějící tvrzení „příjem každého pátého pracujícího v Česku je pod hranicí chudoby“ je ve své podstatě tvrzením, že příjem zhruba každého pátého zaměstnance soukromé firmy z vybraných sektorů ekonomiky je nízký. Existence nízkopříjmových skupin obyvatel je přitom tak přirozená jako existence střední třídy nebo vysokopříjmových. Mimochodem, nerovnost v české společnosti je měřena GINI koeficientem a po Slovinsku a Švédsku je vůbec nejnižší v EU. U nás totiž 20 procent vysokopříjmových obyvatel bere 3,5krát více než 20 procent těch s nejnižšími příjmy. Evropský průměr je přitom 5,1násobek. Strčíme tak do kapsy i rovnostářské Skandinávce.

Nízkopříjmoví obyvatelé tedy nejsou chudí obyvatelé. Ač vypadají pesimistické zprávy v současné době uvěřitelněji než zprávy pozitivní, v rámci EU jsme na tom dle oficiálních ukazatelů stále nejlépe. Vynikající pozici máme i v případě chudoby pracujících, a to i dle pohlaví. Stále ale platí, že vše je relativní a nízkopříjmoví mohou sami sebe označit za bohaté a naopak. To je ale zase jiný příběh.